

C R O N I C A

Cărți, conferințe, congrese, expoziții

GENIUL RURAL. — Sala de conferințe a Casei Școalelor a adăpostit o lună și mai mult o expoziție de lucruri de țară, printre care am întârziat mișcat. Simțeam nevoia să intru la un ceas când nu era nimeni și să le ascult glasul venit de departe, nu numai din toate județele țării, dar din

dinainte de războiu. Femeia care o strânge brațe, brațe pe cap e din neamul meu rămas la plug. Se oprește câte odată și se uită la mine, zâmbind. Intr'adevăr, nu mă mai pricep să fac nimic între ai mei, decât să mă uit la apa crescută, cum se sfărâmă și gâlgâe sub sălcii, jumătate glumind și

**CASA ȘCOALELOR
ȘI A CULTURII POPORULUI
EXPOZIȚIE DOCUMENTARĂ**

**GENIUL RURAL ÎN ARTA ȘI
INDUSTRIA CASNICĂ TEXTILĂ**

Afișul Expoziției Geniului rural

străfunduri de istorie și de viață anonimă. Amintiri vechi se întorceau acolo, pline de soare și de tinerețe. Uite niște pânză întinsă la înălbit pe valea Oltului, în Transilvania

jumătate amenințând. Pânzăreasa, care în lucrul ei s'a apropiat și a simțit-o la călcâiu, o bate cu piciorul, fără să se întoarcă, și o ceartă: « Astâmpără-te, Oltule, nebune »! E

într'o vreme de dragoste de versuri și mă înfior. Imi place mai mult decât Goga: «Mult iscusiata vremii slovă», cu toate cadențele odei lui elegiace.

care, cerc de gospodine, sau desfacere de binefacere a unui Tibișoiu sau altă societate de doamne. E ceva la mijloc, uneori dedesubt și alte ori deasupra ca orizont. E chiar viața

Ziua Cărții la Universitatea din Cernăuți organizată de Eugen I. Păunel:

Bucovina văzută de călători străini; incunabile; poeți și prozatori români din Bucovina; editura «Glasul Bucovinei»

Altădată e pe seară, la o coborîre din munte, nu mai știu bine pe care vale, dar trebuie să fie pe valea Dâmboviței. La fiecare casă pe laviță afară stă o fată sau o gospodină și toarce. Mâna își duce mereu două degete la buze, ca să le înmoae și să se ajute la scoaterea firului din caer, dar în întunericul albastru mișcarea se face fără înțeles și tainică. Mâneca sclipește atunci de cusături și de fluturi și ochii, cari se pot ridica dela lucru în această întrerupere în care gura parcă sărută mâna binecuvântată pentru isprava ei mângăioasă și tăcută, sclipesc și ei. Mi-e teamă să zic ceva și trec înainte printre aceste vedenii, așezate aici de sute și de mii de ani, mamele și surorile noastre, care ne împodobesc și ne ușurează calea.

Alteori o ascult pe d-na Bacalbașa, care a pus la un loc tot ce se vede, alergând și scriind prin toată țara în numele Casei Școalelor unde lucrează ca inspectoare. E o pătimășă a geniului rural. Nu e vorba aici în întâiul rând de lucrul frumos al femeii și de numere de catalog în vreun Muzeu de Artă Națională sau chiar numai de colecție etnografică. Nu e vorba nici de vreun bazar de lucruri feminine țărănești, produse de vitrină ale unei «Țărănci» oare-

de toate zilele a sătencii, cu mulțumirea de mâna ei a treburilor casei, așa cum a învățat dela înaintași, între credințe vechi și îndemănări cu rosturile mai adânci, uitate. Inul, cânepa, lâna, maldările de bumbac și buruenele colorante ale câmpului, mătasea și firul de aur, din furcă și din răsboiu, din gherghef, din ac și din strachina de boit ouă de Paști, din cârlige și din foarfece, se arată, foesc și se schimbă sub ochii noștri în cămăși și ii, în zăvelci și mințene, în marame și scoarțe. Iată Oltenia înflorită și subțire cu linii împărătești de Răsărit și de nouă mări și țări, Basarabia geometrică, și de aceea acum întunecată și acum strălucită, într'o luptă spre cumpăna pe care o clatină câte un vânt neașteptat venit cu pulberii uscate din stepă. Maramureșul monumental, în hainele largi, ca de scoarță gătită de copac, Ardealul aproape hieratic, Moldova care bate marginile, ca să nu-și scuture cântecul și durerea peste noi, Bucovina cu un colț al fotei ridicat ștregărește peste un genunchiu. Ele se plămădesc și vin înaintea noastră, nu din carte și la chemarea vreunui etnograf sau istoric. Nu le aduce nici glasul, care nu ostenește să le spună lauda, al d-nei Bacalbașa, ci ies din valurile de pânză ale războiului,

din firul fără nod al furcii, din mâna iscusită și din cântecul pe gânduri al femeii.

Mă uit la lucrul în sine, așezat cu pricepere și iubire, deși locul a fost puțin pentru o țară întreagă și, cu toată lipsa unor județe, a trebuit să fie cam îngrămădit, și urmăresc intenția pedagogică și de propagandă, înfățișată de

M. S. Regele vorbind

tablouri statistice, îndrumări, procese de producție, de propunerile unei alte politici economice de import-export și de valorificare a muncii casnice naționale. Am înaintea mea pe un prefect de pe vremuri, dintr'un județ basarabean, care îmbracă și astăzi mi se pare, la o depărtare de zece ani, aceeaș demnitate, om mare, hotărît, călît de multe necazuri și înecat mai cu seamă, prin învățătura lui rusească, de un val de materialism istoric. Il am, firește, numai în amintire, în uimirea și cu rușinea pentru slăbiciunea mea de argumentare, de-atunci, când îmi dovedea, în casa lui gospodărească, dintr'o parte de țară care și-a pierdut portul și și-a împetriștat obiceiurile și sufletul, prin voința împăratului dela miazănoapte, dărâmat astăzi în țândări cu tronul și cu mistica lui bizantină, îmi dovedea că sunt un înapoiat împreună cu toți câți urmărim păstrarea unui țaran

și a unei țărance de idilă medievală. Oamenii cari își iubesc neamul ar trebui, dimpotrivă, să pornească prin sate și să convingă pe oameni să se îmbrace ca la oraș, cu produse de fabrică, mult mai ieftine și cari întrețin munca modernă și pe muncitori. Au trecut zilele de robie economică ale gospodăriei țărănești autarhice. Nici cărțile nu se mai scriu azi de mână, nu se mai leagă în lanțuri și nu mai costă o avere. Un semn al înapoerii satului, în țările patriarhale ca a noastră, ar fi și păstrarea portului!

Ah, cum l-aș da pe acel prefect în seama d-nei Bacalbașa, cum m'aș bucura să-l văd nu convins, ci înfrânt și făcut pulbere!

CUVINTE REGEȘTI. — Istoria celor din urmă patru ani ai vieții românești se poate scrie întrebând multe feluri de documente. Greutatea cea mare a istoricului pentru timpurile foarte noi nu mai e lipsa, ci tocmai năvalnica bogăție a izvoarelor.

O carte în care aș vrea să răsfoesc și unde orice contemporan ar găsi atâta îndemn de meditație, ar fi o culegere a cuvântărilor ținute de Regele Țării la diferite prilejuri. Imi răsună încă în urechi cele mai proaspete cuvinte, dela deschiderea Săptămânii Cărții și dela inaugurarea localului înnoit al Fundației Culturale Principele Carol, cu rostirea lor plină de siguranță și de orizont. Iată un drum din fapt în fapt, la care Suveranul a fost martor și a vorbit, drum prin istoria vremii, tras de cel dintâi făuritor al ei.

Am înaintea mea câteva discursuri ale Regelui Carol I, volumul de cuvântări ale Regelui Ferdinand și un mănunchiu de cincisprezece, douăzeci de vorbiri ale Regelui Carol II. Indrăznesc să le zic « vorbiri », pentru că din toate sunt cele care au un vădit caracter de improvizatie și de scăpărare la ciocnirea cu o problemă. Celelalte pot fi niște acte de Stat, chibzuite, în stil de cronici și înalte, pe care simți chemarea de evlavie, cetindu-le, să le înconjuri, caligraf în genunchi, de litere inițiale cu vulturi și de împletituri de manuscrise bizantine. Acestea de dincoace, în schimb, au fost spuse într'adevăr ca să fie auzite și păstrează în ele căldura glasului, care te urmărește, și privirea albastră, care te-a săgetat, ascultându-le.

Nu mă gândesc atât la marile construcții oratorice, din care cercetătorul poate desprinde concepții de viață sau de guvernământ și considerații de așezare a materialului și de meșteșug al cuceririi inimilor. Caut printre tăeturile din ziare și reviste, dintr'un carton mereu în creștere, și dau în întâiul rând de cuvântarea de investitură a episcopilor Hușilor și Caransebeșului sau de cântecul de preamărire a Moldovei, când în toamna 1932 s'a sărbătorit la mănăstirea Bistrița, 400 de ani dela moartea lui Alexandru cel Bun.

Imi sunt mai aproape și mă mișcă mai mult celelalte, formulările scurte, făcute fără nicio pregătire și plecând de-atâtea ori dela observația unui cuvântător, care premersese. La atâtea din ele am avut norocul să fiu de față. Cu o mică silință aduc îndărăt din trecut, cu toată viața de-atunci, împrejurările, lumea și pe Vorbitor Inusuși.

Ascultați! S'a făcut tăcere. Oratorii oficiali ai binevenirii au isprăvit. Toți privesc înainte și așteaptă. Are să răspundă Regele.

N'are nicio hârtie în mână, cu textul sau chiar numai cu

Cărțile ilustrate privitoare la Bucovina

Bucovina în cărți și icoane

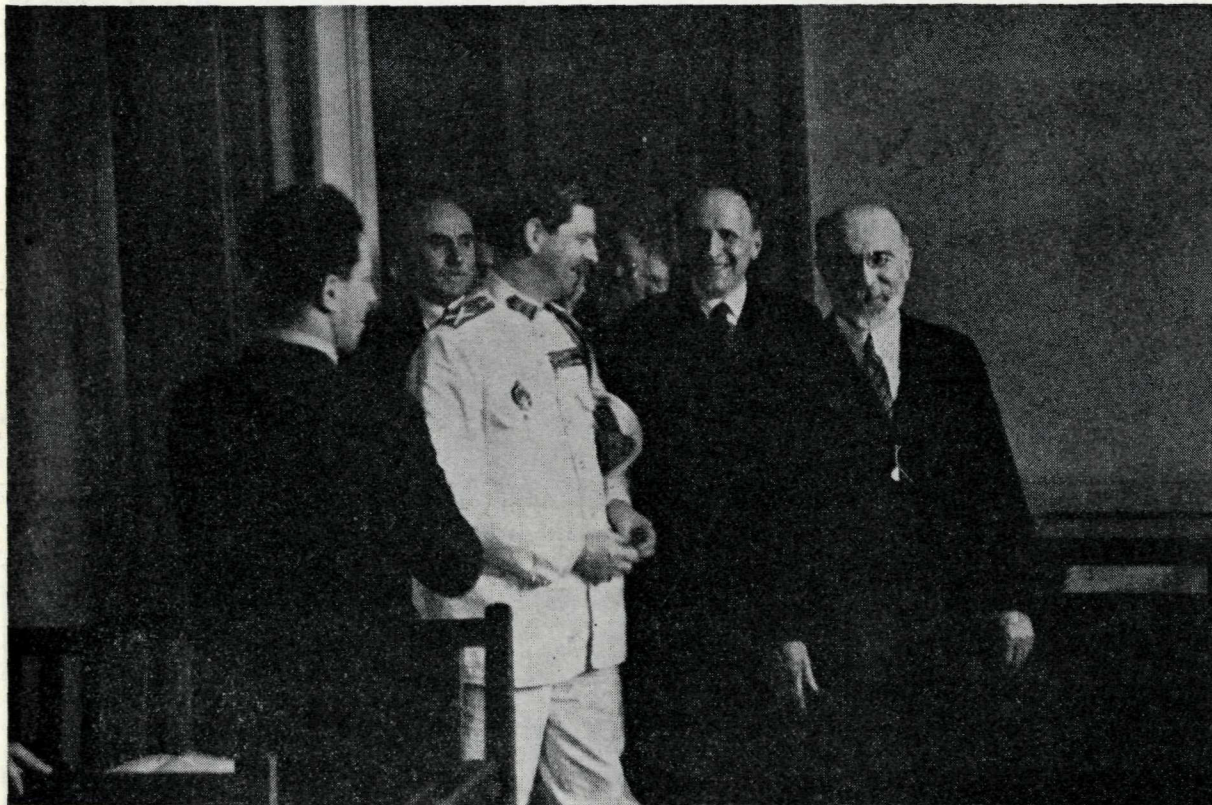

vreo însemnare. Se uită întâiu în jos, parcă ar căuta ceva. Apoi capul se ridică, puțin încrunțat, și întâile cuvinte răsună. Este la început o caracterizare a momentului. Tot ce adunaseră ceilalți împrejur, amănunțit și înflorat, se risipește și rămâne numai această caracterizare, ca o fixare a unei teoreme într'o figură, cu o singură linie de lumină înaintea ascultătorilor. Privirea se apleacă din nou, dar poate că mai puțin în pământ, cât în *Sine Insuși*. Acum se aude părerea proprie despre eveniment, legătura personală cu el sau o înălțare de rosturi și o hotărîre de faptă, care ușurează și înseninează. Câteodată o mișcare zguduită de braț subliniază o convingere. Glasul se încălzește. Și numai decît, un zâmbet

regești», sub o coroană, plutoare simbolic, de aur, peste cele spuse și peste cele nespuse.

LEGĂTURILE CU FRANȚA. — Gîndurile noastre pentru Franța, cele cu o viață mai lungă decît steagurile scoase la prilejuri, au nevoie de o adîncire. Legăturile de inimă, care sunt mai vechi de un secol, și legăturile intelectuale, fără care istoria literaturii și artei românești moderne n'ar mai avea înțeles, au căpătat de douăzeci de ani o mare consfințire politică. Toate unirile noastre le datorăm Franței. Sunt și fapte care nu se mai pot șterge.

Cu toate acestea, niciodată ca astăzi Românii n'au avut

M. S. Regele, cu D. L. Bartou, Ministrul de Externe al Franței, la Fundația Universitară Carol I.
(D-nii Tzigara-Samurcaș, Ministrul Instrucției, C. Anghelescu, D. Gusti)

sau o privire, care arată că Regele a vorbit. A fost tocmai ceea ce trebuia spus, fără adaus de prisos și fără prescurtări, care să lase loc presupunerilor și interpretărilor.

Ne-ar trebui o carte care să pună la un loc toate aceste cuvinte, însoțite fiecare de două, trei rânduri de rechemare a faptului și a atmosferei. Ea ar trebui să iasă într'o Zi a Cărții sau și mai bine într'o zi de 8 Iunie, când Regele le este tuturor mai aproape și făptura lui se ridică la orizont, prezentă și covârșitoare. Fiecare pagină ar fi ca un comentariu regesc la un fragment de istorie, în care s'ar putea descoperi atunci partea adusă de valul anonim și pecetea sau cărmirea scurtă spre idealuri a personalității creatoare.

Aș vedea-o într'un format mic, pe hârtie groasă cu margini scâmoșate și cu litera inițială roșie. Ar ajunge ca titlu: « Cuvinte

o mai simțită trebuință de francizare. Nu mă gîndesc la formula de întâlniri sărbătorești, ca: hotarul Franței e la Nistru, sau altele asemănătoare. Imi stă capul și mai puțin la vreo nouă undă de împrumut cultural, tocmai într'o vreme de creștere a conștiinței de sine naționale și de sete după creații proprii. E vorba de altceva! Să încerc s'o arăt în câteva cuvinte.

România de după războiu se înfățișează, pusă alături de țara din trecut, cu atâtea minunate creșteri, și se înfățișează și cu pierderi. Inșă atât creșterile cât și pierderile înseamnă de o potrivă o slăbire pentru ceea ce trebuie să ne fie Franța.

Să încep cu scăderile. Exproprierea și votul universal au adus desființarea clasei noastre boierești. Puținele familii, care n'au capitulat cu totul, caută să se potrivească, oamenilor și

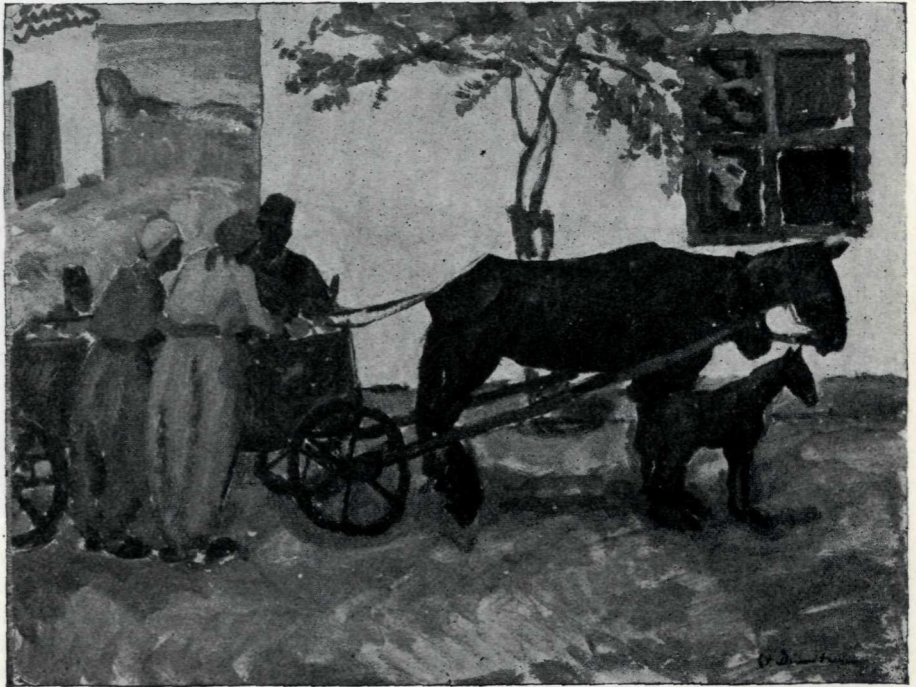
vremurilor noi, intrând în lupta pentru locuri în societate și în viața productivă, a democrației. Cultura subțire franceză, îmbogățită prin studii și prin călătorii, înflorea ca o floare rară, care își trimetea până departe mireasma, înflorea și se păstra mai cu seamă în această lume. Astăzi serele acestea s'au închis. Marii noștri oameni de creștere franceză încep să fie numărați pe degete și vin din alte zile. Cei sortiți să le urmeze și cari se pregătesc sub ochii noștri, nu le seamănă, din acest punct de vedere, nici pe departe. Ca pe coastele vechii Grecii odinioară, se poate auzi și în jurul palatelor și conacelor secolului al XIX-lea românesc: Marelui Pan a murit!

Creșterile sunt mărituri de teritoriu și înmulțire de oameni. Jumătate din pământul și din populația României de astăzi au stat sub o puternică și seculară înrăurire germană și central-europeană. Înaintea de 1914 eram mai aproape de Franța, deși de atunci ne-am întins cu sute de kilometri spre Apus. La atâția din frații noștri, ca să nu mai amintim de concețtenii de alt neam, cele mai scumpe ecouri franceze, de fapte și de nume, care deșteaptă totdeauna în noi prelungi fiori, nu găsim niciun răspuns. Sîlînțele noastre ca să ne păstrăm aproape de țara de unde ne-am îmbogățit spiritul și istoria un secol întreg, nu sunt proporționale cu greutatea care s'au ridicat în calea acestei apropieri. Dacă, pentru pătura cultă, am cerceta numărul de cărți franceze din bibliotecile Transilvaniei și Bucovinei, și mai ales numărul de cărți și de reviste franceze cetite, pentru că o grijă de înzestrare automată a unor mari biblioteci, cum e aceea a Bibliotecii Universității din Cluj și chiar și din Cernăuți n'au lipsit, am cădea pe gânduri. Iar dacă, pentru mulțime, am afla că un film de limba franceză, chiar în București, năvălit de tot felul de elemente minoritare, nu-și găsește decât ascultători de câteva seri, pe când în Transilvania nu e nici primit, am vedea că în legăturile noastre sufletești cu Franța s'au făcut în timpul din urmă schimbări în rău. Să ne mulțumim numai cu mărturisirile de zile mari, nu mai ajunge.

Francizarea înseamnă pentru noi ceva mai mult decât o intrare la școala unei țări și unei culturi mai dezvoltate din Apus, pe care am putea-o schimba după împrejurări. Toată mintea noastră latină, rămasă pe aceste locuri ca un templu uitat de un Cezar în retragere, arde și se sbate într'o atmosferă vecină străină, slavă, germană și turanică. Blajul ne-a adus școala lui latinistă, cu rădăcini germanice și catolice, dar toată înnoirea noastră spirituală, din Principatele libere și din România reînviată, se datorește latinității venite prin izvorul ei francez. Iată de ce ziceam că avem nevoie de o adâncire a gândurilor noastre pentru Franța. Trăim astăzi

mai mult din rămășițele unui trecut strălucit. Prietenii Franței să ia aminte!

SALONUL OFICIAL. — Avem acum trei sau patru feluri de manifestări de artă plastică în fiecare an, potrivite

La căruță de Ștefan Dimitrescu

să ne lămurească mult mai ușor decât altădată despre starea picturii și sculpturii românești.

Am fost întâiu martorii expozițiilor retrospective. Trei pictori mari, cinstiți cu Premiul Național, au crezut venită vremea să pună la un loc rodul visurilor lor de frumos. De obicei, sarcina aceasta și-o iau Statul sau vre-o societate de prieteni ai artei. O asemenea comemorare e isbită însă cel puțin de două lipsuri: ea se oprește la artiștii plecați din viață și, chiar prin aceasta, strânge și așează opera după criterii de pinacotecă. Atât G. Petrașcu, care a îndrăsnit să înceapă, cât și Steriade și Ștefan Popescu, au știut să amestece partea de trecut cu aceea de creație actuală într'o măsură care ne-a ajutat, nu numai să urmărim calea până astăzi urmată de fiecare din acești pictori ai albastrului, dar și să întrezărim perspectivele lor viitoare.

Expozițiile personale au adus trăsătura lor de vioiciune și de neașteptat. Aici nu mai sunt episoade de istorie a artei românești, cu valori care s'au cernut și recunoscut, dar tocmai prin aceasta s'au răcit și îndepărtat, ci e toată tineretea, cu uimirea și lupta în fața naturii și a vieții, împletită din iluzii și din desamăgiri. Cei mai noi înaintează, cu înțelegerea lor de linii și de coloare, care e fără pereche și vrea să-și deschidă eroic un drum, iar cei cari mai au și un ieri, aduc răspântiile necesare sau adâncirile în formulă până la tot ce cuprinde ea mai miezos. E privescetea cea

Tors (studiu de căutare în antic) de *Ion Jalea*

Pietà de *Boris Caragea*

mai strălucită și cea mai dragă a iubitorilor de artă, arta plastică însăși în mersul ei colorat și neîntrerupt la orizontul de friză al culturii unui popor

Aș îndrăzni să așez în al treilea loc, și ca un început și mărturisire de trebuință de sinteză, expozițiile de grup. La noi, unele sunt o moștenire de demult și se întorc printre contemporani mai curând cu amintirea a ceace au însemnat pentru desvoltarea vieții artistice de-atunci, decât cu vre-o îndrăzneală de învoire. Membri înșiși, afară de rari cazuri, expun și în altă parte. Sunt însă și grupuri, care rămân proaspete și solidare și apar unitar, atât cât firește pot să apară unitar mănunchiuri de artiști foarte personali. Unele își schimbă conformația și programul, dar își păstrează numele și caracterul de manifest, mai ales printre cele mai înaintate, și publicul se deprinde să le aștepte și să le dea o personalitate specifică pe care de multe ori și-au alterat-o.

Salonul Oficial s'ar părea că stă între toate aceste manifestări, aproape încadrându-le. El începe să semene a muzeu și pinacotecă și e, în orice caz, întâia treaptă spre el și întâia presimțire. Cece-l depărtează e tocmai caracterul de producție în curs și de vremelnice al înjghebării lui, lucru care nu înseamnă nici decum o coborîre neapărată pe scara valorilor a operelor primite de juriu. Numai atât că un juriu de Salon Oficial n'ar trebui să fie niciodată și un juriu de Pinacotecă. Sau, ca să fiu mai bine înțeles, cu o asemănare dintr'un domeniu mai la îndemână, Pinacoteca ar fi față de Salon cece ar fi o lucrare de literatură în volum față de o colaborare la o revistă. De atâtea ori volumul, care poate să intre în orice bibliotecă, nu împlinește mai târziu așteptările puse în el, pe când o strălucită creație literară se păstrează numai în foile trecătoare ale unei publicații periodice.

Salonul de anul acesta și-a împlinit încă odată destul de bine menirea lui antologică, de punere la un loc a producției plastice din cele patru anotimpuri, atât cu bucăți rupte altor expoziții personale, cât mai ales cu pânze, desene și sculpturi care, dintr'o pricină sau alta, ar fi găsit mai greu calea publicului. Caracterul de sală mai mare și oficială de expoziție, deschisă tuturor artiștilor, a zămbit și de rândul acesta de sub steagurile Casei Grădinilor. Mi se pare că propoziția latină: Sol lucet omnibus, sau ceva asemănător în înțeles, dacă nu în cuvinte, își înșiră liniștit literele pe fronton. Cece rămâne la o parte ar fi numai compozițiile așa zise extremiste, care sunt și aici de stânga, ale tinerilor, cu toate căutările și îndrăznelile, și de dreapta, ale artiștilor așezați și oficializați. Nu e vorba de o excludere care s'ar practica printr'o prevedere a regulamentului sau printr'un cuvânt dat, sau nu e vorba propriu zis, cât de o ținere departe din neîncredere a celor interesați. Unii nu privesc Salonul ca un așezământ cu destul de larg orizont, iar ceilalți îl cred cochetațând din mișelie sau modă, sau deadreptul înfeodat modernismului. Salonul Oficial e o albie de ape normale, cu sălcii și plopi pe margini, care sunt steaguri și haine cu decorații și plastroane de inaugurări festive. Izvoarele nebune de munte sau iazurile cu păstrăvi nu intră în el.

Salonul Oficial a fost în latura lui picturală, mult mai cromatic decât de obicei, cu o căutare a colorii vii sau a luminii, care-i dădea o mare frăgezime, iar, în latura sculp-

Portret de *Marius Bunescu*

turală, cu o trăsătură de compoziție tragică și de monumental, care nu mai făcea din sculptură un fel de adaus și de variație, ci singura artă tridimensională și totală, peste artificiozitatea efemeră și aproape distractivă al celeilalte arte, tovarășe și surori. Ceva însă ieșea la iveală, ca o muștrare și ca o lipsă. Expoziții internaționale, cu mult mai întins material de alegere, au descoperit această lipsă și au căutat să ocolească muștrarea. Bienala dela Veneția anul acesta, de pildă, și-a dat o secție a portretului. Fără să-și schimbe programul și menirea, Salonul oficial va trebui să se gândească nu numai la artiști, ca până acum, dar și puțin la el, cece înseamnă tot la artiști. De trei ori a încercat-o. Apoi s'a întors la cece fusese.

« CONVORBIRI LITERARE ». — Dintre toate revistele românești niciuna nu se poate fâli cu o existență mai strălucită decât « Convorbiri literare ». Ieșită cu întâiul ei număr la 1 Martie 1867, ea era steagul de luptă al « Junimei ». Tot ce a însemnat societatea critică și creatoare pentru literatura și cultura noastră nu se poate înțelege fără această publicație, prin care a vorbit. Paginile ei înfloară și astăzi cu amintirea marilor nume ale trecutului, care le-au umplut de lumină

și de miez. De n'ar fi decât Eminescu, de o parte, înfășurat în manta-i, și Maiorescu, de cealaltă, cu privirea lui ageră.

Aproape 75 de ani însemnau însă o sarcină și mulți se temeau, nu pentru viața, cât pentru vioiciunea « Convorbirilor ». Noul lor Director, care începe să nu mai fie nou, pentru că sunt câțiva ani de când a primit potirul din mâinile d-lui Mehedinți, cu optimismul lui repede la treabă, era o chezășie că poate să i-o menție pe cea dintâi. Dar viața fără vioiciune se arăta aproape zadarnică. D-l Tzigara Samurçaș a izbutit dela începutul acestui an și fără să fi lăsat pe cetitori să bănuie ceva, să dea revistei și această a doua însușire.

Antigona de bronz (D-na Agepsina Macri-Eftimiu)
de Milița Pătrașcu

Bătrânele « Convorbiri » au întinerit. Sunt tinere în înfățișare, care are linia arhitectonică simplă a unei clădiri de beton, și tinere mai ales în cuprins, cu flacărele albastre și frământate ale crezului noii generații. Abia din când în când firul se leagă peste prăpăstii cu ceea ce a fost. Degetele nervoase ale d-lui Tzigara Samurçaș, singure rămase, îl înnoadă, ca

meșterul să fie martor cum acelaș fir, abia lăsat din mână, se desface. Convorbiriștii, dacă mai sunt, au de ce să se mire.

La fel însă ca pe vremuri, Directorul « se simte ». Dacă sub Maiorescu « Convorbiri » avea o urzeală filosofică și doctrinară, sub Mihail Dragomirescu una de estetică literară, sub Ion Bogdan una istorică și sub Mehedinți ceva antropogeografic, sub d-l Tzigara Samurçaș nota fundamentală este de artă. Parcă după fiecare popas o nouă muză, odihnită, se scoală de pe scaunul de piatră și duce mai departe prin ani, umplându-l de suflul ei, depozitul primit dela înaintașă. Celelalte se străvăd fiecare pe locurile și cu rosturile lor, dar prin lumina și cântecul acestea. Așa încât istoria « Convorbirilor literare » se poate face, firește, după criterii mai obiective și în legătură cu anumite epoci ale desvoltării spiritului românesc, dar se poate foarte bine urmări și în mănunchii de ani puși, ca fulgerele în mâna lui Jupiter, în mâna diferiților, atât de diferiților directori, dela Iacob Negruzzi și rădăcinile ieșene până la Directorul Muzeului de Artă Națională și cufundarea deplină în muntenism.

La o cercetare mai amănunțită a conformației revistei, pe care o dau colaborările, și a înrăuririi ei, pe care o dau

Portret de Elena Vavylina

anumite sinteze și îndreptări, ar trebui vorbit și de rostul de astăzi al publicațiilor periodice, cu totul schimbat. Ceea ce sare numaidecât în ochi e că, în deosebi la noi, unde colaborările se împrăștie, nu numai de-acum, ci încă dela « Curierul românesc » și « Albina românească », revistele au însemnat ceva în măsura în care au avut în jurul lor o mișcare și un

grup, de n'ar fi să amintesc decât înseși « Convorbiri literare » și « Sămănătorul » sau, mai de dincoace, « Viața românească »

Nina Arbore (bronz), de *Milița Pătrașcu*

și « Gândirea ». Uneori revista s'a risipit înainte să se piardă grupul, dar sunt și cazuri când mișcarea și urzeala ei ideo-

logică s'au dus de mult și revista a rămas. Ea se înșiră atunci între publicațiile culturale și documentare ale zilei, amestecându-și cu sfială diamantul adevărat, adus din alte vremuri, cu pietrele de podoabă ale celorlalți, lucrute, pentru comoditate și ca să poată fi schimbate mai des, în culoarea și stilul veșmintelor lepădate de trei ori pe zi, din alte cristaluri.

Cum am spus, tonalitatea de reviste cu preocupări de artă, o dă « Convorbirilor » colaborarea regulată a directorului lor, atât prin studii mai puțin vremelnice cât și în cronică, cu caracter obișnuit de dări de seamă, menite să fie scrise, sau de comunicări la radio, menite să fie spuse. Trăsătura de vioiciune a polemicii nu lipsește și, ca în cele mai multe polemici, trăsătura personală și pornită. Problemele se văd atunci mai puțin, căci ele pot să mai aștepte, și se văd mai cu seamă oamenii, cari trebuie izbiți la timp. Scrisul e totdeauna ușor și aproape vorbit, fără nimic din îngreunarea sau opacitatea erudiției și a dogmei. Ceva muzeolog, de introducere mai mult glumeață a vizitatorului printre niște colecții care au cerut muncă și pricepere, uneori crâncene, ca să fie adunate și puse într'un întreg, își face loc printre rânduri. Mă gândesc între altele la comentariile în jurul unei propuneri de aducere în copie a Coloanei lui Traian la București, documentul de marmură unic al nașterii poporului românesc. D-l Tzigara Samurcaș e împotriva, pentru multe argumente, deși întâiul propunător a fost Mihail Kogălniceanu. Las de o parte părerea că am avea cu totul altceva de făcut, în materie de antichități, restaurarea, de pildă, a monumentului dela Adam Clissi în Dobrogea, original acesta și nu o biată copie; Adam Clissi și trofeul lui de piatră e bun, și nimeni n'are ceva de zis, dar Coloana lui Traian e și mai bună, ca o istorie întreagă și cunoscută față de un episod anonim. Că n'am avea o piață în București potrivită, că un monument roman ar fi în Capitala României un anacronism, prin lipsă de tovarăși și de ambianță. Argumentul care luminează însă din plin latura polemică sau, aș zice mai curând, ironia junimistă, e acela că un monument cum e Coloana Traiană, în care se înveșnicește înfrângerea Dacilor, ne-ar putea jicni pe noi, urmașii lor! Aceasta n'ar fi însă o piedică la aducerea mulajelor lui și la așezarea în pereții viitorului Muzeu Național!

Ceea ce rămâne însă cu desăvârșire sigur este că fără voința și priceperea organizatoare a d-lui Tzigara Samurcaș « Convorbiri literare » ar fi încetat să mai apară. Cel mai însemnat martor și părtaș al renașterii noastre spirituale n'ar mai fi fost printre noi. Să dăm din plin Cezarului ce este al Cezarului! Dumnezeu își ia singur ceea ce i se cuvine.

Turism, sport, educație fizică

DELTA DUNĂRII. — După ce a străbătut aproape trei mii de kilometri prin mijlocul Europei, într'o albie din cele mai pline de istorie, geologică și omenească, Dunărea ajunsă înaintea celor două orașe, Ismailul Basarabiei și Tulcea dobrogeană, se desparte în două mari brațe. Delta a început

La 19 kilometri de acest loc de împărțire a apelor, cunoscut sub numele de Ceatalul Ismailului, brațul tulcean se desface la rândul lui în alte două ramuri. Chilia are 112 kilometri, Sulina 80, Sfântul Gheorghe, mult mai cotit, 122. Tridentul

lui Neptun, aruncat în acest colț de pământ după ce zeul a plecat, s'a întregit cu toți cei trei dinți ai furcii lui, așa cum îl vedem în mâna statuilor de pe frontonul Palatului Comisiei Europene a Dunării din Sulina și până deasupra drugului de poartă dela casa farului de pe Insula Șerpilor. Suntem într'o țară a apelor. Ele au lucrat ca un mult milenar și neodihnit zidar întreagă această întindere, aducând de departe mărul în miliarde și miliarde de metri cubi în fiecare an, așternându-l, spălându-l și din nou așezându-l cu măestri-

tele lor mistrii. Fie că se urcă cineva pe mägura monumentului dela Tulcea sau pe bătrânul munte Beștepe, de unde ochiul poate călători până departe peste gârle și bălți, peste stufuri și păduri de sălcii, fie că trece cu vaporul pe cele trei brațe, între pământuri noi, joase și nealese încă bine din revărsări, sau se apropie de pe Mare cu grijă printre giamanduri, faruri și prăjini de semnale pentru navigație dela gura Sulinei, părerea rămâne aceeași.

Ciobani (granit negru) de Milița Pătrașcu

Delta Dunării alcătuiește o lume aparte, cu înfățișările, cu problemele și legile ei proprii, nu numai în cadrul țării noastre, dar și în cadrul continentului. Ea a fost din vremurile uitate și continuă să fie și astăzi, într'o măsură încă sporită, o poartă a Europei, de o parte către apele cele largi, iar de alta, către cele mai mănoase pământuri și mai vioaie popoare. Economistul și omul politic află aici un nesfârșit câmp de lucru și de meditație.

Ca un semn văzut de toți al acestui adevăr, întâmpină însuși regimul dela gură, care a adus pe aceste locuri un nou pavilion, cu dungi orizontale albe și albastre. E ca un nou fel de Stat, cu un teritoriu curgător, apele Dunării dela Brăila până la Mare, și cu bucăți mai mici de pământ, care se bucură de dreptul exteritorialității, unde s'au așezat clădirile și lucrează funcționarii sau se adună conducătorii acestui Stat. E vorba de Comisia Europeană a Dunării, înființată încă din 1856, după războiul Crimeei, cu sarcina anume ca să ție fluviul, supus la vărsarea lui potmolirilor, deschis pentru navigație. Cu mici schimbări de adaptare în Statut, jurisdicție și program de lucru, Comisia dăinuiește de 78 de ani. Cronica ei a apărut într'un puternic și frumos volum, cu prilejul a trei sferturi de secol de existență, când însuși Suveranul țării, unde se găsește cuibărit acest ciudat Stat, l-a vizitat, ca să ia parte la serbări și să se bucure împreună de lucrările săvârșite. Dragele cele mari, cu spinarea lor de cupe ascuțite, cărătoarele de mâl, vasele sanitare, yachturile și pilotinele din Sulina ale Comisiei, s'au acoperit atunci de steaguri și au șuerat din toate sirenele. Pe pereții sălii de primire din

Palatul dela marginea Mării, portretele de multe neamuri ale membrilor Comisiei, dela așezarea ei și până astăzi, au căpătat o viață și un înțeles, care altminteri începeau să se uite. Farul cel alb de zid, care aduce aminte de clădirile Genovezilor și se găsește astăzi în mijlocul caselor, și-a pus pe piept, deasupra, sub capul lui de cristal cu ochii strălucitori, table negre uriașe, arătând din larg vapoarelor adâncimea canalului, 24 de picioare engleze. Pe cheiul cel larg a ieșit din birouri, din cafele și din stof lumea împiestrițată care umple romanul Deltei, Europolis de Jean Bart.

Rosturile Comisiei au ajuns din nou o preocupare a tuturor, datorită împrejurărilor dela gurile Dunării din anii de după războiu. Când s'a ales brațul Sulina ca drum al navigației, pentru că era mai scurt și mai apărat de vânturi la vărsare, inginerii s'au gândit că e o soluție numai provizorie. Întăile lor studii se opriseră la brațul Sfântu Gheorghe, care are apă mai multă și e mai departe de marele dușman al Sulinei, gura Stari Stambul a brațului Chilia. Marele dușman a lucrat cu o putere neînchipuită, mai ales în vremea din urmă. Mălul adunat de el și dus de curent, s'a întins pe coastă spre miazăzi. Noui punți de piatră înfipte în piloți adânci, au trebuit atunci să ducă Dunărea la Sulina cu mai bine de doi kilometri înăuntrul Mării. Intrarea în canal a trebuit să fie și ea schimbată. Dela miazănoapte cresc însă neconținut limbile de nisip. Golful ia forme lagunare. Stuful s'a prins și crește. Mai pe departe o perdea de sălcii crestează și inverzește orizontul. Cine vine din Marea Neagră, are înaintea ochilor, de pe puntea de comandă, un peisaj tulbure și nesigur, în care abia câteva semne geodezice arată fundul jos. Un nou uscat se pregătește acolo. Parcă țărnul s'a tras de o parte și se acopere dinadins în ceață sau în poleiala orbitoare a soarelui, ca să poată lucra, sub perdeaua lor, nestingherit mai departe. Delta înaintează în larg și gătuie Sulina. Dela înființarea ei, Comisia n'a trecut prin zile mai grele.

În consfătuiri mari ținute acum de curând, cu specialiști dela noi și din străinătate, planul vechiu al Sfântului Gheorghe și-a făcut loc. Ar fi vorba, nici mai mult nici mai puțin decât de părăsirea Sulinei și a tuturor lucrărilor ei și de căutarea altui drum vapoarelor, mai pe la miazăzi. Indrăsneții s'au gândit chiar la o ieșire prin lacul Razim și celelalte iezere în legătură cu el. Numai cheltuelile au speriat, într'o vreme când, atât din pricina greutăților navigației cât și a crizei economice și a puținătății schimburilor, fondurile Comisiei, realizate printr'o taxă pe tonaj, sunt într'o îngrijitoare scădere. Deocamdată, adâncimea canalului e destul de mare și noile lucrări au dat Sulinei oarecare liniște. Fierbea s'a potolit. În fiecare dimineață dragele și șalandele ies în larg la lucru. În șantierul descoperit dintr'un sân al digului se împletesc paturile de răchită care au să se așeze în lungul canalului și să se umple de pietre. Farurile clipeșc vesele ca pe timpuri. Vapoarele intră mărețe pe vechiul drum de apă și

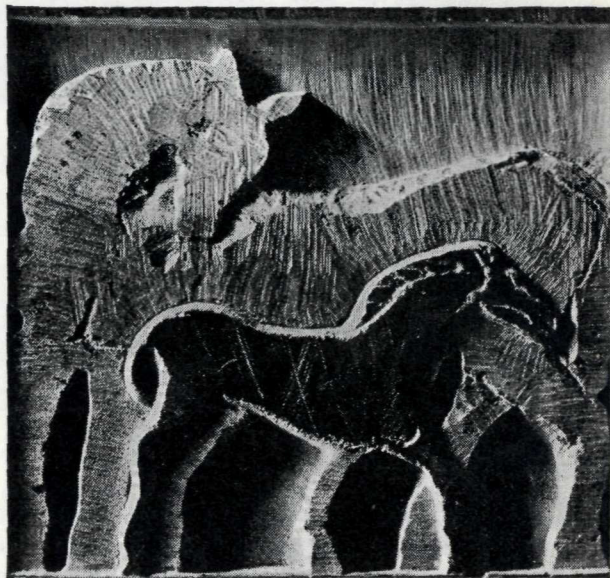
trec cele mai multe fără să acosteze în fața portului pomenit de istoricii bizantini încă de când, prin secolul al nouălea și al zecelea, monoxilele Rușilor păgâni, luntrile dintr'un singur lemn, coborau de-a-lungul coastelor în expediții de jaf, către Constantinopol, cetatea împăraților. Cheia Deltei se păstrează aci. De trei sferturi de secol, toată viața oamenilor și a ținutului a atârnat de ceea ce se hotăra în Palatul albăstruiu al Comisiei. Maluri s'au tăiat, ape s'au adâncit, gârle s'au închis, cete de oameni s'au îngrămădit la muncă sau s'au împrăștiat în toată lumea la o poruncă plecată dintre zidurile lui. Astăzi portul Sulina e aproape pustiu. El așteaptă, uitându-se în sus și în jos, în fiecare dimineață, spre lăuntruț țării și spre larg, așteaptă o minune, care nu vrea să se arate, flota aceea de vase comerciale de odinioară, aducătoare de belșug și de voie bună. O barză, care-și are cuibul de crăci pe un stâlp, anume înfipt lângă far, bate din aripi ca un semnal. Poate că ea a zărit-o în pâcla viitorului și dă de veste.

Dar această Deltă a Dunării, politică, economică și hidraulică, se pierde aproape în cealaltă, neschimbătoare și minunată, pe care o are drept cadru, Delta neasemănătorilor frumuseți naturale și a vieții primitive. Pentru înțelegerea ei e mai puțin nevoie de marile drumuri, de vapoarele moderne și de mișuneala funcționarilor și a negustorilor. Sunt prea destule gârlele care se despletesc pretutindeni și intră în bălți și jăpși, lotcile negre și ușoare, duse tainic de vâsle pricepute, și poporul de pescari. Câte odată, în acest peisagiu de apă se arată, ca o vedenie din altă parte, câte o căruță, care duce prin nisipul mărunț și aproape cafeniu al dunelor și grindurilor, dela Periprava către Letea și Sulina sau dela Carmen Sylva la Caraorman și Ivancea. La Letea se ridică, plină de o viață sălbatică, pădurea de arbori și curmea cu înfățișare de țară fierbinte, care a izbit atât de puternic până și închipuirea localnicilor, încât să o creadă sădită și îngrijită de Genovezi legendari, înainte de înființarea Principatelor, pe la 1300, din vremea când căutam prin portulanele lor știri despre aceste locuri ascunse de alți ochi. Pomii cari se strică, nu mai cresc, ceea ce împrumută oarecare temeiul acestei legende stranii. Pădurea întregă a fost, de altminteri, pusă la adăpost prin recunoașterea ei ca monument natural. Pădurarii și sătenii dimprejur sunt însă de cele mai multe ori neînțelegători și fără milă. Ar fi nevoie de paznici anume. Focul și toporul mai năvălesc și astăzi sub bolțile de biserică ale celei mai frumoase dumbrăvi pe care o avem și pe care, dacă Elinii păgâni, la ei acasă pe-aci, ar fi cunoscut-o, ar fi decretat-o dumbravă sfântă, ridicând în preajma ei un templu lui Poseidon cu barba plină de scoici sau neprihănitei Artemis. Pe culmea dela Caraorman s'au găsit mai de mult niște vârfuri de săgeți, care s'au crezut de pe vremea Romanilor. Acum de curând, un om al bălții îmi povestea că a descoperit, tot acolo, un uluc de olane, din aceeași vreme, pe care trebuia să vie de undeva apă bună de băut, și arată o viață locală, atunci, mult mai bogată decât cea de astăzi. Niște săpături făcute de cunosători ar putea să ducă și mai departe.

Iată-ne într'o lotcă, pe o gârlă. Până trecem pragul dela gura ei, când apele nu sunt destul de inalte, luntrașul dela pupă se ajută cu un ghionder lung, pe care îl proptește în fund și împinge îndărăt. Apoi cei trei oameni se așează și trag voinește la lopeți. Plutim printre flori mari de nufăr. Frunzele lor de plută acopăr apa ca sub niște plăci de bronz verde.

Coprine de baltă și mici nu-mă-uita își fac loc din stuf, albe și albastre. Subt noi, în apa limpede, alge de tot felul, mătasea broastei și un desîș de vegetație ne bună curge împreună cu apa. Dela un timp stuful se apropie fășiitor și ne închide. Lotca îl despică fără să vadă înainte, ca un pieptene care ar trece prin coama sălbatică a Deltei. Apoi deodată zarea se deschide. Alunecăm pe un lac, Puiuț sau Lumina, dacă suntem în Ostrovul Sfântul Gheorghe, sau în Răducu și Babina dacă am intrat pe gârla dela Mila 23, în Ostrovul Letea. Până acum auzeam, dacă opream, glasurile desîșului, piuituri și țipete neașteptate, fâlfâiri de aripi nevăzute; câte un bătlan sau stârc alb, una cu locurile, se desprindea foarte aproape și își lua sborul lung înaintea noastră. Aici, în schimb, e un freamăt neîntrerupt și colonii nesfârșite de păsări, dela pelicanii monumentali și hieratici până la turturelele gunguritoare și blânde. Fiecare fel de sburătoare trăește într'un alt cotlon, fără să se amestece. Trecem printr'o adevărată zoologie acuată.

Pe o gârlă lăturalnică se întorc înot acasă, în șir, vacile vreunui sătuleț ascuns după pădurea de salcii. Simt seara și se lipsesc de mâncarea grasă de teama țăntarilor, cari au să iasă. Le lăsăm și ne adâncim pe seninul lacului. Ostroave de plaur așteaptă parcă o suflare de vânt sau un semnal ca să plece, purtate de șuvoiu. De după crângul de sălcii și din stuf țâșnesc păsări iuți, califari năbădăoși, ceapări albi, sau păsări mai grele, egrete legănate, lopătari aurii și cormorani negri, sau înșiși pelicanii. După ce ne depărtăm, fără să folosim puștile, se întorc în cercuri lângă cuiburile și puii, pe cari

Cai (marmură neagră), de Milita Pătrașcu

i-au părăsit. Tâlharii bălților, ulii suri, se învătesc pe de lături și se aruncă. O rață bate din aripi și-l stropește pe unul, la câteva lopeți de noi. Strigăm la el, dar hoțul a și prins un boboc în ghiare și a fugit. Au pornit caii popii, libelulele, cu sborul în unghiu, plin de scânteie. Sunt vânătorii țăntarilor, cari au să pornească în stoluri bázăitoare, foarte curând.

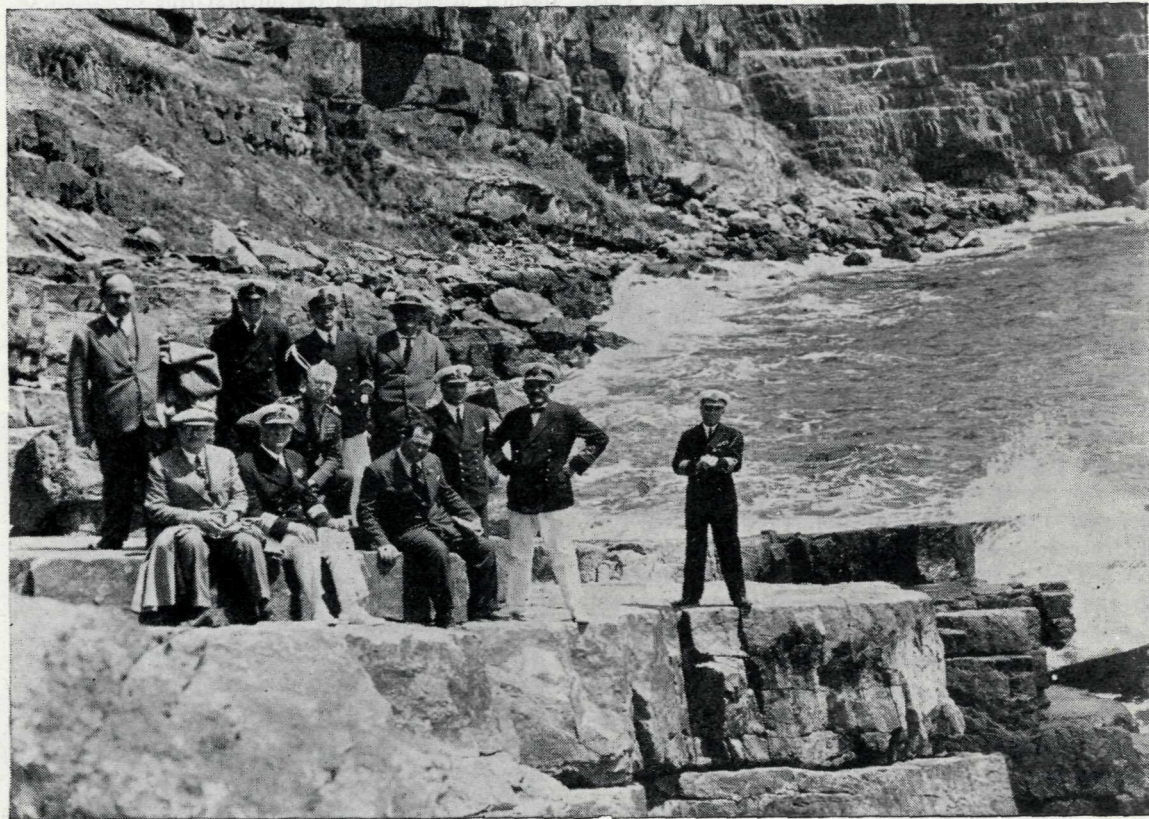
Altădată suntem la o cherhana, o casă de pește, unde pescarii își aduc prinsoarea și lucrătorii o pregătesc pentru sărătură sau pentru transport proaspăt la Galați.

Ne-am întors dela gura Oeacovului sau din vederea farului dela Olinca, în fața Catârlețului. Apa, în locul unde Marea se întâlnește cu fluviul și cade turbureala, e așa de puțin adâncă, încât le vine oamenilor până la genunchi și trebuie să fie cu mare băgare de seamă ca să nu răstoarne lotca. A fost o adevărată luptă cu scoaterea din cârlige a morunilor și a nisetrilor. Toți suntem oboșiți și uzi, atât cei cari au muncit cât și ceilalți cari au împărțit numai primejdia și au venit să vadă războiul neîndurat al omului cu vietățile adâncului. Lotcile se întorc pline uneori până sus cu pește mai mărunt, puiu de crap, plătică, roșioară, sau încărcate de averea, de carne și de icre negre, a doi, trei moruni. Vâlcovul, care era

Trebuie să fim puțin ca acești locuitori și ca acești drumeți fermecați ai întinderilor de apă și ai desigurilor, cari nu se destăinuiesc decât greu și nu vor să vorbească prea mult, dintr'o sfială firească la oamenii singurătăților. Dar cei cari au auzit de frumusețile Deltei, să îndrăznească și să pătrundă pe căile ei mișcătoare! Se vor întoarce tot atât de bogăți și nu vor uita niciodată acest ținut așezat la marginea mării, pe unde fierbe viața și se nasc legendele.

CASA DE ADĂPOST. Cea mai veche casă de adăpost în munte, pe care am cunoscut-o, n'a intrat în istoria drumeției dela noi și poate astăzi niciunul din cei apărați sub

Mal de stânci la Insula Șerpilor

în 1830 la 3 sau 4 kilometri de Mare și e astăzi la 14 kilometri, se arată, cu ulițele lui de apă și cu punțile înalte de unde băieții se aruncă în clocot de spume, de bucuria întoarcerii cu noroc dela larg a părinților.

Toată această viață feerică a fost prinsă în vremea din urmă de aparatele cinematografice și începe să cheme de aproape și de departe, cu o ispită care era odinioară numai din auzite, și se face acum pipăit și caldă.

O carte, cum e aceea, cu strălucite vederi, a lui Bernatzik, Raiul Păsărilor, ticluită tocmai într'o asemenea expediție cinematografică și apărută în 1929, a făcut înconjurul lumii. Oameni de știință, vânători și turiști pătrund în Deltă ca într'o lume a lor, pe care n'ar vrea s'o împartă cu nimeni și care își făurește și locuitorii și oamenii ei aparte.

acoperișul ei de ploaie și de vânturi nu și-o mai aduce aminte. Era în anii când Sinaia își trimetea echipele de lucrători pe Vânturiș, la lucrările de canalizare. Ieșai pe un urcuș destul de repede, prin fundul străzii Brătianu de astăzi, și te adânceai pe Drumul Codrului, până la un loc, după vreun ceas bun de mers, de unde o luai la mal. Plecam atât de devreme încât răsăritul soarelui ne-apuca deasupra. Dacă ne prindea pe drum, ne întorceam și-l așteptam în iarba plină de rouă până se ridica, desfăcându-se din maramele de ceață ale dimineții. Nu vorbeam niciunul. Eram numai doi, un supraveghetor de lucrări, țăran isteț din Teșila, și eu, un băeț de-acum vreo treizeci și cinci de ani, minunat de muntele singuratic, deschis deodată înaintea noastră. Porneam de cu noapte din Casa pădurii, așezată pe poiana cu fagi bătrâni și

înconjurată de trei părți de Pralfova și de Valea Căinelui, unde fumează și zgomotează astăzi fabrica de buloane a lui Costinescu. Ferăstraiele au tăiat aproape toți fagii, cari erau sfințiți ca niște stâlpi de biserică, și vântul anilor a luat pentru totdeauna amintirile. Pădurarul care era cel mai bun vânzător de urși, a murit nu de mult prăbușit ca un brad sub cei șaptezeci de ani ai lui, iar pădurăreasa, care cunoștea ca nimeni buruienile de leac și de dragoste și mi s'a părut totdeauna o vrăjitoare bună și ascunsă, îi arătase calea cu o viață de om înainte. Tovarășul meu ducea și pentru mine într'un sac mare în spate, proviziile. De sus din munte, vedeam departe dedesubt, pe câte o cărare pe care n'o cunoșteam după altceva, pe vreun țaran tânăr din Dâmbovița cu coasa pe umăr, grăbind de vale spre Izvor, la lucru. În altă parte, ardea un foc din talaji și rămășițe de lemn dela vreun joagăr. Când ajungeam printre lucrători, pe marginea tranșeei de piatră, ne aștepta casa de adăpost. Era singurul acoperiș din acele locuri, mai mult decât o șatră și mai puțin decât o stână. Acolo ne fierbeam mâncarea, ne întindeam la umbră pe o laviță de scânduri fără nicio învelitoare și ne căutam loc printre grinzi ca să vedem trăsnetele și pânzele ploii. Mai târziu, lucrătorii nu și-au mai făcut gropile lor cu dinamită în stâncă, la care când dădeau foc la câte zece în șir fugeam toți cât ne țineau picioarele, ca să nu ne ajungă vreo zburătură, omul meu din Teșila și-a strâns într'o bună zi uneltele și a plecat, eu n'am mai suit pe Vânturiș cu roua pe picioare. Numai casa de adăpost a rămas singură pe înălțime, așteptându-și oaspeții cari n'au mai venit. Nu șiu și cât au răbdat-o vânturile și zăpezile, pen-trucă niciodată de atunci nu m'au mai dus pașii într'acolo, ci numai gândurile, ca acum.

Cea mai iubită casă de adăpost a adevăraților întemeietori ai drumeției românești de munte a fost însă timp de multe zeci de ani căsuța de lemn acoperită cu șindrilă, a călugărilor schitului dela Peștera Ialomiței. Ea își așteaptă și astăzi oaspeții în poiana ei plină de cântecul apelor și cu zidul de calcar afumat de nenumăratele focuri. Călugărul dela mica piuă din gura pădurii parcă ar fi același, dar dacă i-am chema pe toți câți au băciuit pe aici, de sub crucele cimitirului, multe fețe cunoscute și pe care le-am uitat s'ar înșira în lungul jghiabului cu apă, zăbindu-ne ca pe vremuri. Fiecare, dacă ajungeam pe seară, fie venind dela Sinaia, fie coborând dela Omu prin Obârșie, trăgeam aici ca acasă. De atâtea ori nici nu mai aveam puțința să înștiințăm pe cineva că am sosit. Ne căutam o chilioară liberă, care are o tindă cu o gură de pod de unde ne dădeam jos un braț de fân, și o odae cu un pat de scânduri. Ne spălam la izvor de osteneala drumului, ne pregăteam de mâncare la focul pe care îl aprindeam singuri peste pârâu și ne duceam la culcare, cu toate stelele nopților de vară în fereastra cu oblonul deschis de perete. Dimineața ne urcam la schit, schimbam o vorbă cu starețul sau cu un alt călugăr și ieșeam în Poiana Crucii sau coboram pe Ialomița spre Cheile Tătarului, după cum ne era tocmeala zilei. Această casă de adăpost împreună cu atâtea întâmplări legate de ea, a intrat de mult în literatură cu Cartea Munților de Bucura Dumbravă. O bună parte din pagini sunt ca o cronică plină de mireasmă de sfințenie și de iubire de munte, a Casei dela schit.

Și am fost sortiți tocmai noi, cari o iubeam atât, cu Bucura

Dumbravă în cap, să-i dăm o grea lovitură și în întâiul rând să ne rupem de ea și să nu mai poposim acolo. Drumurile muntelui începeau după războiu să fie bătute de tot mai multă lume. Ștergerea hotarelor dintre noi și Transilvania chema în Bucegi toată populația tânără săsească deprinsă prin Asociația ei Carpatină, veche de cincizeci de ani, cu o altă grijă de drumeți, poteci însemnate și case de înălțime gospodărite tot anul. Noul sport al skiului făcea din iarna pe munte, nu o piedică, ci o ispită. Din cumpănirea acestor schimbări și cerințe, au ieșit cele două societăți, întâiu Hanul Drumeților și apoi Touring Clubul României, iar, ca întâie faptă a lor, Casa Peștera din marginea pădurii Cocora. Față de bietul adăpost călugăresc dela Schit, noua clădire însemna un adevărat hotel de munte, cel mai înalt pe care-l aveam, la 1600 de metri. Alte case s'au ivit mai târziu împrejur, mai aproape sau mai departe, ca o întărire a adevărului din care ieșise ea. Casa de adăpost a societății Admir, Casa Schiel de pe Jepi a fabricii de hârtie, dichisită să primască și oamenii streini, nu numai lucrători în trecere, Casa dela Bulboci a Societății Carpatine ardeleni, popasul dela Uzina din Dobrești-Scropoasa și Casa Mihai Haret de pe Omu, la 2500 metri, cum nu mai avem alta în țară la aceeași înălțime. Casa de oaspeți a Schitului, cu piua ei și cu focul afară primește și astăzi drumeți, dar mult mai puțini decât atunci când era numai ea pe aceste locuri. De multe ori suspinăm după singurătatea și asprimea ei, dacă nu e cumva un suspin după anii și după atâția tovarăși scumpi cari s'au dus fără întoarcere.

O casă de adăpost pe un munte înseamnă începutul oricărei organizații de turism dintr'o regiune. Dacă cereți o hartă cu toate casele de acest fel, pe care le avem, trecute în ea, veți vedea că, oriunde lipsesc ele, e vorba de masivuri căl-cate numai de ciobani și de foarte rari drumeți. Nimeni nu poate să plece la munte pentru o zi sau două, dacă nu știe că are sus un popas de noapte sau un adăpost de vreme rea. În timpurile de demult ajungeau stănele sau câte un schit de călugări spânzurat ca un cuib, de pietre. Rostul Durăului de sub Ceahlău a fost atâția ani, nu numai de loc de rugăciune, dar și de asemenea rază de nădejde a drumețului pornit că-lare sau pe jos pe coastele cu neguri sau cu vânturi neașteptate ale celui mai falnic munte al Moldovei. Drumurile erau atunci poteci de oi, vâlcele cu săritori neprevăzute sau urcușuri de-a-dreptul. Fără cal și călăuză nu te puteai mișca. Astăzi încă, pe Retezatul și în Munții Maramureșului, ești silit să iei foi de cort, velințe groase și merinde câte trebuie, pen-trucă zile întregi nu găsești loc unde să-ți pui capul sau vatră unde să ți se pregătească o gustare. Stănele sunt rare, neîn-vățate cu oamenii plecați cu sacul în spate fără altă treabă, și de puțin ajutor.

O casă de adăpost în munte e în întâiul rând ceea ce îi spune numele. Ea e așezată de obicei la o răspântie de cărări sau la pragul unui vârf iubit, când nu cutează să-și ridice prispele sau ferestrele chiar pe acel vârf. Picioarele ostentate de suiș trebuie să-și găsească înăuntru o bună odihnă, flămândul să se întremeze și îndrăgostitul de frumusețe să poată a doua zi să se bucure de un răsărit de soare și de vederea curată a culmilor și a văilor. Acolo unde, fără casă de adăpost, nu ajungeau decât un mănunchiu de îndrăzneți, acum se face de multe ori cărare bătută. Cine urcă pe Bucegi într'o zi de sărbătoare și întâlnește pe toate drumurile pâlcuiri tinere

care se îndreaptă spre Cruce, spre Peșteră, spre Omu, își dă numai decât seamă că ele sunt ispitite încoace, în cea mai mare parte de existența caselor de adăpost. Ciobanul se uită astăzi din vreo fereastră de stâncă spânzurată mult deasupra potecii la toată această rătăcire veselă, care nu mai are de ce să-l caute ca pe vremuri. Pe o poiană cu soare sau rezemată de doi colți rotunjiți de bătaia vântului, chiar în poarta norilor, fumegă o casă primitoare și chiamă. Chiar și cei mai puțin dedați cu drumul se îndeamnă cu ochii la ea și trec pe cărările cotite și pe lângă prăpăstiile, care lungesc sau ascund țința expediției, fără teamă și fără murmur. Cu fiecare pas adăpostul parcă vine înainte și ia o formă cunoscută. Nu mai e lătratul dela stână, care să-ți dea de veste apariția, dar bănuie pe cineva rezemat de stâlpul pridvorului care te-a văzut, te așteaptă și încearcă să te ghicească după mers, după tovarășie sau după încărcătură, atunci când ești un obișnuit al locurilor. Nu e o casă streină, de care ai o sfială să intri, ci o casă a ta, cum e a tuturor, unde ți se dă bun venit ca la un oaspe așteptat și te uiți împrejur după prieteni. Ea a fost zidită aici anume pentru tine și cai au cărat, pe zăpada încă neridicată sau mirosind neînțelegători florile roșii și umede de rododendron, sarcini grele de grinzi și de var, sau vago-nete de funicular le-au ridicat la cer peste râpi, cântând slab din odgoanele lustruite. Uneori ai adus chiar tu în spate ceva pentru împodobirea ei, o carte de bibliotecă sau o condică de cronică și de semnături. Ii dai în tot cazul viață, locuind-o la răstimpuri și atrăgând prin pilda ta, în această singurătate de piatră și de brazi, noui și noui locuitori, arși de aerul tare și îmbătați de înălțimi.

Dar casa de adăpost în munte e mai mult decât un loc de popas și de odihnă. Ea e un adevărat post de organizare drumețească a întregului masiv, pe care a fost așezată. Acest lucru se vede numaidecât chiar numai dintr'o cercetare în fugă a unei hărți. Din toate părțile pornesc tremurătoare și cotite drumeagurile și cărările, departe de șoselele din vale ale oamenilor, și parcă se pierd fără rost, obosite și ele de piedici și de zădărnicia întinderilor nelocuite. Vin una de pe coasta dela Apus și alta de pe coasta dela Răsărit, dela Miazăzi cu soare și dela Miazănoapte mai închis și frământat. Dar dela o vreme iată că se caută și șerpuesc spre o răspântie comună, care nu e alta decât plaiul casei de adăpost și locul lor firesc de întâlnire. Ceea ce e orașul sau satul pentru sistemul de drumuri din șes e casa de adăpost pentru drumurile muntelui. Iar, cât nu este încă, la începuturile ei, nu încearcă altceva decât să ajungă. Noui legături, mai scurte sau mai frumoase până la ea și până la ținutul pentru care a fost făcută, se descopăr și se taie de îngrijitorii și de frecventatorii ei. Drumurile se individualizează, cu semne în culori și cu stâlpi și plăci cu arătarea direcțiilor și a depărtărilor. Drumețul nu mai e singur. Din sută de pași în sută de pași, destul de văzută ca să poată fi deosebită și pe ceață, îl însoțește mar-

carea prietenească și neîntreruptă care-l duce ca din popas în popas, trecut din mână în mână, fără puțință de rătăcire. Explorarea muntelui nu se mai face pornind de jos și linear, ci având drept centru casa de adăpost și de jur împrejurul ei. Viața unei case de adăpost începe să intre în istoria muntelui și să lucreze, nu numai însemnând diferitele ei fapte, ci de-a-dreptul pricinuindu-le și îmbogățindu-le. Stă la îndemâna oricui să se convingă de acest adevăr, plecând numai pentru două zile în aceeași Bucegi, cel dintâi și cel mai organizat munte vechiu românesc din punct de vedere turistic. Alpinismul și carpatismul nostru, al celor de dincoace de Carpați, a fost în cea mai mare parte bucegism. Munții Moldovei strângeau toată luarea aminte asupra Ceahlăului, care cu toată bogăția și frumusețea lui, rămâne un vârf aproape izolat, față de lungul șir de înălțimi și de văi al masivului muntean. Bucegii s'au mai nimerit apoi, prin așezarea lor în marginea văii atât de căutate a Prahovei, pe o adevărată cutie de rezonanță, care i-a dus numaidecât faima până departe.

Cu Transilvania ne-a venit și Asociația Carpatină Ardeleană, înființată și alcătuită mai cu seamă de Sași, dar cu destui membri Români și cu case de adăpost dela Jiu până la Bistrița, multe, bine gospodărite și neconținut cercetate. Frăția munteană, încă de pe când era o societate de sine stătătoare condusă de profesorul Emil Racoviță și acum ca filială a Touring Clubului se așează temeinic în Munții Apuseni. Alte filiale ale lui lucrează în jurul Brașovului și al Retezatului și până sub Pietrele Doamnei, de deasupra Câmpungului Bucovinei. O asociație ungurească de turism, cu sediul la Cluj și cu două filiale sau disidențe, în munții Bihorului, una, unde au pătruns și Români, și în munții Brașovului, cealaltă, își pune în rând și casele ei de adăpost. Dacă mai socotim și multele case de pădurar sau chioșcuri de vânatoare deschise uneori drumeților, când muntele n'are acolo case de adăpost anume, harta acestor locuri organizate de popas se arată chiar de astăzi destul de bine înzestrată. Alte cete de drumeți nemulțumiți cu punctele prea popularizate sunt la drum în căutarea unor piscuri și a unor adăposturi care să fie mai puțin ale tuturor. Numai că odată ridicată Casa de adăpost fie și pe povârnișurile cele mai anevoioase ea aduce după sine treptat valurile de oameni. Muntele se deschide biruit de această vatră a prieteniei.

Iată fumegă sus pe creastă. Casa stă singură, în albastrul cel mai înalt și curat. Drumeți pornesc înaintea Soarelui. Aerul pădurii se umple de rășina brazilor. În fund răsună vuetul cascadelor. Cărarea amăgește, cu semnele ei colorate prin frunziș, ca un pas de zână în borangicuri, care duce la Vârfuri cu Dor, la Pietre Arse sau la Colți de Morar. Acolo deasupra, ei știu o casă cu pridvor larg unde au mai fost. Se duc fără gând. Muntele chiamă.

INSTITUTUL SOCIAL ROMÂN

POLITICA CULTURII (N. Iorga, G. Brătianu, Dragoș Protopopescu, N. Bagdasar, M. Sanielevici, Al. Claudian, P. P. Panaitescu, Traian Brăileanu, D. I. Suchianu, G. G. Antonescu, M. Ralea, F. Ștefănescu-Goangă, C. Kirîțescu, C. Rădulescu-Motru, G. Ionescu-Sisești, V. Vâlcovici, Paul Negulescu, V. N. Madgearu, P. Andrei, Mircea Djuvara, I. Petrovici, E. Racoviță, Emanoil Bucuța, I. Simionescu, Ion Marin Sadoveanu, G. Breazul, Tudor Vianu, Eugen Filoti, Fr. Müller, D. Gusti) 558 pag. Lei 400.

TRANSILVANIA BANATUL, CRIȘANA, MARAMUREȘUL 1918—1928

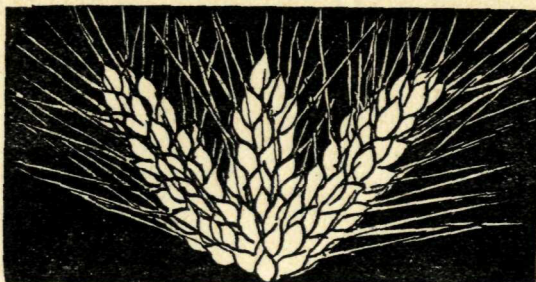
O monografie puternică a pământurilor românești alipite țării prin hotărîrea Adunării dela Alba-Iulia, cu prilejul împlinirii a zece ani dela acest fapt. Scrisă de cei mai buni cunoscători ai problemelor și îmbrățișând toate domeniile, istoric, cosmologic, economic, etnografic și social, administrativ, cultural, 1582 de pagini în trei mari volume, cu nenumărate planșe în afară de text, diagrame, hărți, ilustrații, reproduceri colorate.

Prețul celor trei volume 2000 lei (la administrația «Boabelor de Grâu»)

Vor apărea în curând în editura *Boabe de Grâu* și în conlucrare cu P. E. N. clubul român:

SĂLIȘTENCELE, Povestire de *Coloman Mikszath*
din ungurește de *A. Todor*, cu desene de *Demian*.

Din cuprinsul numerelor viitoare: Biblioteca Brukenthal; Bathyanaeum din Alba Iulia; Colegiul Bethlen din Aiud; Școala de arhitectură din București; Conservatorul din București; Școala de arte frumoase din București; Colecția de artă dr. I. Cantacuzino; Fabrica de hârtie Bușteni; Așezămintele muncitorești; Societatea Scriitorilor Români (S. S. R.); Penclubul român; Societatea femeilor ortodoxe; Cercetășia; S. K. V. (Societatea carpatină ardeleană); Liga Navală; Muzeul de artă bisericească; Muzeul Kalinderu; Muzeul Țării din Cernăuți; Biblioteca Universității din Iași; Arhivele Statului din Chișinău; Muzeul săcuiesc din Sfântu Gheorghe; Muzeul Geologic; Coloana Traiană; Sarmisegetuza; Adam Klissi; Castelul Mogoșoaia; Castelul Kemeny de pe Mureș; Conacul Ciocănești; Cetățile țărănești săsești; Mitropolia din București; Catedrala metropolitană din Sibiu; Palatul metropolitan din Cernăuți; Biserica românească din Sofia; Turnu-Severin; Delta; Valea Prahovei; Dunărea noastră; Piatra Craiului; Mangalia; Un sat din Basarabia (Cornova); Copacul românesc.

PUBLICAȚIILE EDUCAȚIEI POPORULUI

B O A B E D E G R Â U

Revistă ilustrată lunară de cultură

REDAȚIA: DIRECȚIA EDUCAȚIEI POPORULUI
BUCUREȘTI II. — Strada General Berthelot Nr. 28

ADMINISTRAȚIA: IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI V. — Calea Șerban Vodă Nr. 133—135

ABONAMENTUL ANUAL 280 LEI. — UN NUMĂR 25 LEI

NOȚI LA HANUL DIN ANTIMOVO

cronică-roman de *Jordan Iovcov*, din bulgărește
de *V. C. Hrisicu*, cu desene de *I. Teodorescu-Sion*.

202 PAGINI, PREȚUL 50 LEI

S T Â N C A R O Ș I E

ROMANUL FOTINIEI SANDRIS, de *GR. XENOPOULOS*,
din grecește de *ANTON MISTACHIDE*, cu desene de *I. TEO-*

DORESCU-SION, 230 PAGINI, PREȚUL 50 LEI

R U V A

ÎN TRE DOUĂ LUMI

DOUĂ ROMANE MACEDONENE DE *MARCU BEZA*,
CU REPRODUCERI DUPĂ CĂLĂTORI VECHI ENGLEZI,

183 PAGINI, PREȚUL 50 LEI

CATALOGUL BIBLIOTECII POPULARE

CU UN CUVÂNT ÎNAINTE DE *D. GUSTI*, 112 PAGINI, 20 LEI

PROGRAM DE LUCRU

PENTRU

ACȚIUNEA CULTURALĂ

CU UN CUVÂNT ÎNAINTE DE *D. GUSTI*, 131 PAGINI, 20 LEI

ALEXANDRU-CEL-BUN

LA CINCI SUTE DE ANI DELA MOARTEA LUI

DE *P. P. PANAITESCU*, 20 LEI

MONITORUL OFICIAL
ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI 1934